

Nr 53.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 25 april 1947 dagtecknad proposition, nr 259, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till lag om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehäft fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 315 av herr *Herlitz m. fl.* och

inom andra kammaren

nr 469 av herr *Ståhl*,

nr 470 av herr *Nolin m. fl.* samt

nr 480 av herr *Kempe m. fl.*

I motionerna I: 315 och II: 470, vilka äro likalydande, hemställes, att riksdagen måtte avslå propositionen.

I motionen II: 469 yrkar motionären, att riksdagen icke måtte bifalla 3 § i lagförslaget.

Motionärerna i motionen II: 480 föreslå, att riksdagen med bifall till propositionen i övrigt måtte för sin del föreslå, att 2 § i lagen skall erhålla följande lydelse:

»2 §.

Kommun är skyldig att genom lämpligt kommunalt organ förmedla lån och bidrag, som utgå av statsmedel i syfte att främja bostadsförsörjningen inom riket, ävensom i övrigt, i den omfattning Kungl. Maj:t närmare bestämmer, biträda vid handhavandet av den statliga låne- och bidragsverksamheten för bostadsförsörjningsändamål.

Från skyldighet som nu sagts vare mindre kommun befriad i den utsträckning Kungl. Maj:t föreskriver.

Byggnadsföretagare, som åtnjuta lån och bidrag av statsmedel för uppförande av hyreshus, äro skyldiga att, om kommun så beslutar, uthyra lägenheterna genom kommunal bostadsförmedling.»

Beträffande de skäl, som åberopats till stöd för det genom propositionen framlagda förslaget, ävensom i fråga om de skäl, som motionärerna andragit till stöd för sina yrkanden, får utskottet utöver vad nedan anföres hänvisa till propositionen och motionerna.

Inledning.

I det genom propositionen framlagda lagförslaget avhandlas tre olika frågor, nämligen beträffande rätt för kommun att anslå medel för förbättring av bostadsförhållandena inom kommunen (1 §), om skyldighet för kommunerna att biträda vid den statliga låne- och bidragsgivningen för bostadspolitiska ändamål (2 §) samt angående skyldighet för kommunerna att vidtaga åtgärder för förbättring av bostadsförsörjningen inom kommunen (3 och 4 §§).

Propositionen bygger på förslag, som framlagts av *bostadssociala utredningen* i den den 28 december 1945 avgivna första delen av dess slutbetänkande (SOU 1945: 63), innefattande allmänna riktlinjer för den framtida bostadspolitiken samt förslag till låne- och bidragsformer, i ett avsnitt, som behandlar ansvarsfördelningen mellan stat och kommun i fråga om bostadspolitiken (s. 505—525).

I detta avsnitt har utredningen sammanfattat sin uppfattning om ifrågasvarande ansvarsfördelning på följande sätt:

Den ekonomiska bördan av risktagande och subventioner bör bäras av staten. Ekonomiska åtaganden av kommunen böra begränsas till vissa anordningar för att förhindra missbruk vid högbelåning; därutöver böra kommunens eventuella ekonomiska insatser för bostadssubventionering vara en kommunens egen angelägenhet, uttryck för dess självständiga bostadspolitiska strävanden, för vilka inga lagliga hinder böra resas. Den organisativa insatsen för bostadspolitiken måste däremot i stor utsträckning vila på kommunerna. För detta ändamål bör å ena sidan administrationen av bostadsärendena i största möjliga mån decentraliseras. Å andra sidan bör förmedling av statliga lån och bidrag för bostadsändamål vara obligatorisk för kommunerna. Vidare bör kommuns skyldighet att, i händelse bostadsförsörjningen inom kommunerna icke är tillfredsställande, vidtaga åtgärder för dess förbättrande fastslås genom lagstiftning. Slutligen bör beträffande större stadssamhällen skyldighet föreligga att uppgöra plan för bostadsförsörjningen.

Till de praktiska frågorna rörande bostadspolitikkens organisation har utredningen återkommit i andra delen av sitt slutbetänkande (SOU 1947: 26), avgiven den 28 april 1947 efter propositionens avlämnande. Betänkandet, varmed utredningen slutfört sitt uppdrag, behandlar saneringen av stadssamhällenas bebyggelse samt organisationen av låne- och bidragsverksamheten för bostadsändamål. I den senare avdelningen skildras bl. a.

den nuvarande organisationen med dess lokala organ (s. 370—388) samt framlägges förslag beträffande de kommunala organens bostadspolitiska uppgifter och ställning enligt den framtida organisationen (s. 445—471).

Vissa principiella synpunkter på organisationen ha redan framlagts för innevarande års riksdag i propositionen nr 235 (s. 22—29).

Utredningens förslag i första delen av slutbetänkandet i fråga om den bostadspolitiska målsättningen och metoderna för det av utredningen uppställda programmets realiserande ha tidigare redovisats i proposition nr 279 till 1946 års riksdag och sedermera närmare utvecklats i proposition nr 235 till innevarande års riksdag. I anledning av förstnämnda proposition har riksdagen uttalat sig för en bostadspolitik grundad på den av utredningen förordade målsättningen. Beträffande denna målsättning får utskottet hänvisa till nämnda båda propositioner (nr 279/1946 s. 17—47 och nr 235/1947 s. 11—22).

I. Rätt för kommun att anslå medel för förbättring av bostadsförhållandena inom kommunen.

Enligt gällande bestämmelser i kommunallagarna tillkommer det kommun att själv vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, såvitt icke handhavandet därav enligt gällande författningar tillkommer annan. Beträffande frågan huruvida kommunala subventioner för bostadsförsörjningsändamål äro att betrakta som dylika gemensamma hushållningsangelägenheter saknas klara riktlinjer. Åtgärder med bostadspolitiskt syfte äro otvivelaktigt i och för sig att anse såsom en kommunens hushållningsangelägenhet. Huruvida de äro en gemensam sådan angelägenhet får bedömas från fall till fall under beaktande av föreliggande omständigheter. Även om beslut om bostadssubventioner e. d. endast gynnar vissa kommunmedlemmar, kan det icke på denna grund anses olagligt, därest det i författning eller eljest genom statsmakternas samstämmiga uttalanden förutsatts, att kommun äger utgiva subventioner av sådan art. Saknas däremot bemyndigande av detta slag för ett dylikt beslut, torde beslutet i många fall löpa fara att bliva undanröjt vid ett överklagande.

Bostadssociala utredningens förslag bygger, som redan nämnts, på att den ekonomiska bördan av subventioner och risktagande i samband med finansiering av bostadsbyggandet i huvudsak skall bäras av staten. Utredningen har dock i detta sammanhang förutsatt, att som komplettering till den statliga stödverksamheten, som borde undvika att arbeta med individuell behovsprövning, skulle kunna utgå kommunala bostadssubventioner efter kommunernas fria avgörande. Dylika subventioner borde särskilt komma i fråga i sådana fall, där till följd av undernormal förvärvs-

förmåga hos hushållets försörjare detta icke kunde tillgodogöra sig det statliga stödet.

För utredningens ståndpunkt ävensom för yttrandena över utredningens förslag i denna del redogöres i förevarande proposition å s. 5—8 ävensom i propositionen nr 279 till 1946 års riksdag å s. 35—42. Utskottet får på denna punkt hänvisa till nämnda framställningar.

Departementschefen, statsrådet Möller, har i denna fråga anfört följande:

»För närvarande råder en viss osäkerhet beträffande frågan i vilken omfattning kommun äger besluta om utgivande av särskilda subventioner för bostadsförsörjningsändamål. Särskilt den vid kommunallagarnas tillämpning upprätthållna principen att understöd av kommunala medel icke må avses för enskilda kommunmedlemmar i den mån stöd härför saknas i gällande författningsbestämmelser har visat sig lägga hinder i vägen för kommuner, som så önskat, att utgiva kommunala bostadssubventioner. Den ovisshet som råder på detta område har på många håll känts besvärande. Av yttrandena över bostadssociala utredningens betänkande framgår också att det föreligger en utbredd mening därom att kommunernas rätt att utge sådana subventioner snarast möjligt bör fastslås i lag. Jag vill i detta hänseende jämväl erinra om att statsutskottet vid 1944 års riksdag uttalat, att kommuner borde under avvaktan på statsmakternas beslut i anledning av bostadssociala utredningens kommande förslag äga att understödja bostadsbehövande personer på de vägar kommunen funne lämpliga.

I proposition nr 235 till innevarande års riksdag har jag uttalat, att jag i likhet med bostadssociala utredningen finner det naturligt att de statliga stödåtgärderna för främjande av bostadsförsörjningen kompletteras genom stödåtgärder från kommunernas sida. De statliga åtgärderna måste nämligen få en i viss mån schematisk utformning och det är icke möjligt att konstruera bidragen så att stödet i alla fall blir fullt tillräckligt. Jag har vidare anfört, att de positiva uttalanden, som av flertalet hörda kommuner gjorts beträffande önskvärdheten av att strävandena att förbättra bostadsstandarden befordras, tydde på att väsentliga insatser komme att göras av kommunerna. En förutsättning härför är emellertid att kommunernas rätt att bevilja medel för ändamålet blir otvetydigt fastslagen.

I direktiven för 1946 års kommunallagskommitté ingår att till prövning upptaga frågan om en vidgning av den genom kommunallagarna och praxis rörande deras tillämpning satta gränsen för kommunernas beslutanderätt. Enligt vad jag inhämtat har kommittén upptagit detta spörsmål till skyndsamt behandling och förslag i ämnet torde komma att avges under innevarande år. Huruvida detta förslag kommer att medgiva kommun rätt att i erforderlig utsträckning utgiva subventioner för bostadsförsörjningsändamål kan ännu ej avgöras. I vart fall kan en på kommitténs förslag grundad lagändring icke komma till stånd förrän tidigast vid nästa års riksdag. Det

är emellertid enligt min mening önskvärt att de hinder som i här förevarande avseende föreligga för en aktiv bostadspolitik från kommunernas sida snarast möjligt undanröjas. Någon anledning synes icke heller föreligga att avvakta genomförandet av de bostadspolitiska åtgärder som föreslagits i proposition nr 235 och som i väsentliga delar icke skola träda i tillämpning förrän den 1 juli 1948. Frågan om kommunernas rätt att anslå medel till främjande av bostadsförsörjningen inom kommunen är nämligen aktuell redan med nuvarande former för de statliga stödåtgärderna. Jag vill därför förorda, att redan vid innevarande års riksdag lagstiftning i ämnet genomföres och att denna lagstiftning får träda i kraft snarast möjligt.

I ett yttrande har uttalats, att någon lagstiftning av den art som här åsyftas icke syntes vara erforderlig, därest kommunernas skyldighet att ansvara för en tillfredsställande bostadsförsörjning inom kommunen bleve stadfäst i lag. Även om en lagstiftning i sistnämnda hänseende kommer till stånd, torde dock enligt min mening föreligga behov av en lagstiftning om kommunernas rätt att anslå medel för bostadsförsörjningsändamål. Det synes mig nämligen finnas anledning till antagande att ett lagfästade av kommunernas skyldighet att svara för en tillfredsställande bostadsförsörjning icke skulle undanröja all tvekan i fråga om kommunernas rätt att bevilja kommunala bostadssubventioner. Ovisshet skulle sålunda kunna tänkas uppkomma exempelvis beträffande frågan huruvida kommunala bostadssubventioner endast finge — i viss överensstämmelse med vad nu gäller — utgå enligt generella normer eller om — såsom enligt min mening bör vara fallet — dylika subventioner skola kunna utgå även efter individuell behovsprövning. Frågan om det fortsatta beståndet av den lagstiftning jag här föreslår torde emellertid eventuellt komma att bli föremål för övervägande i samband med behandlingen av kommunallagskommitténs blivande förslag till reglering av området för kommunernas befogenheter och rättigheter.

Rörande formerna för de kommunala subventionerna för bostadsförsörjningsändamål har i ett yttrande anmärkts, att en förutsättning för att dylik subvention skulle kunna utgå borde vara att statlig subvention utginge. För min del är jag icke beredd att förorda någon sådan inskränkning av kommunernas fria prövningsrätt. Då lagstiftningen ingår som ett led i strävandena att aktivisera kommunernas bostadspolitiska verksamhet, synes deras fria initiativrätt i fråga om åtgärder för bostadsförsörjningens förbättring icke böra beskäras. Kommunala bostadssubventioner böra således kunna utgå icke blott som ett tillskott till det statliga stöd som i visst fall åtnjutes utan även för att underlätta lösningen av bostadsfrågan för personer till vilka något sådant statligt stöd icke utgår. Beträffande exempelvis pensionärer och andra ensamstående med små inkomster kunna särskilda åtgärder utanför den statliga stödverksamhetens ram vara erforderliga för att underlätta bostadsförsörjningsförhållandena. Hinder synes icke heller böra föreligga för att en kommun, om den så önskar, genom kommunala subventioner un-

derstöder personer, vilka endast på grund av sin inkomst äro uteslutna från att komma i åtnjutande av statliga bostadsrabatter. Tillhandahållande på förmånliga villkor av tomtmark för bostadsbyggande och liknande åtgärder böra ej heller ovillkorligen förbindas med ett krav på att statlig subvention utgår. Det enda villkor som enligt min mening bör uppställas för rätten att utge kommunala subventioner är att dessa skola vara ägnade att bidraga till en förbättrad bostadsförsörjning på orten. Syftet med de kommunala subventionerna bör således vara att för inom kommunen bosatta personer nedbringa kostnaderna för anskaffande och behållande av en fullvärdig bostad. Detta innebär att kommunala subventioner icke böra beviljas för bostäder som i fråga om utrymme och standard icke motsvara de minimikrav som uppställts då fråga är om åtnjutande av statliga lån och bidrag. Därest i en verklig nödsituation på bostadsmarknadens område skyndsamma åtgärder krävas för att förbättra bostadstillgången torde dock nyproducerade bostäder böra tillfälligtvis kunna anses som fullvärdiga, även om till följd av materialbrist eller andra dylika omständigheter nyssnämnda minimikrav icke i allo kunnat uppfyllas.

Bostadssociala utredningen har, under återopande av önskvärdheten att undvika olämpliga former för kommunal bostadssubvention och av samordningen med de statliga subventionsåtgärderna, ansett de för kommunala bostadssubventioner tillämpade formerna böra underställas Kungl. Maj:ts prövning. Denna ståndpunkt har i flera yttranden kritiserats under framhållande av att underställningsskyldigheten innebure ett onödigt ingrepp i den kommunala självbestämmanderätten. Då rätten att utge kommunala subventioner, såsom nyss nämnts, delvis syftar till att stimulera kommunerna att taga självständiga initiativ på bostadspolitikens område, finner jag för närvarande anledning saknas att föreskriva någon sådan underställningsskyldighet som bostadssociala utredningen ifrågasatt. Jag förutsätter att i dessa frågor kommunerna komma att upprätthålla en viss kontakt med det bostadspolitiska centralorganet.

Kommunala subventioner för bostadsförsörjningsändamål kunna komma att i viss omfattning minska fattigvårdsbehovet. För min del ser jag intet hinder för att kommun, som så önskar, utger hyreshjälp i form av bostadssubvention i stället för i form av fattigvård. Jag vill emellertid här ånyo betona att — i enlighet med vad jag i proposition nr 235 anfört i fråga om de statliga bostadsrabatterna — syftet med de kommunala bostadssubventionerna skall vara av bostadspolitisk art. De skola sålunda befordra förbättringen av bostadsstandarden därigenom att de möjliggöra för vederbörande att kunna bebo en rymlig, modernt utrustad lägenhet.

I enlighet med det anförda föreslår jag att i lag fastslås att om kommun så finner påkallat för att främja bostadsförsörjningen inom kommunen, denna äger ställa medel till förfogande att enligt de grunder och i den ordning som kommunen bestämt användas till åtgärder i syfte att nedbringa

inom kommunen bosatta personers kostnader för anskaffande och innehav av en fullvärdig bostad.»

I motionerna I: 315 och II: 470 har framhållits vikten av att den kommunala verksamheten på detta område kommer i samklang med den statliga bostadspolitiken och med socialpolitiken i dess helhet. Vissa gränser och principer för den kommunala subventioneringen borde därför fastslås i lag. I vart fall borde formerna för kommunala bostadssubventioner underställas Kungl. Maj:ts prövning.

II. Skyldighet för kommunerna att biträda vid den statliga låne- och bidragsgivningen för bostadspolitiska ändamål.

Den bostadspolitiska organisationen, som under krigsåren fått en starkt centralistisk prägel, borde enligt bostadssociala utredningen framdeles decentraliseras. En lokal handläggning av bostadsärendena, vilka i väsentliga hänseenden vore av lokal natur, tedde sig önskvärd. För en decentralisering krävdes dock, att kommunerna vore utrustade med effektiva organ för uppgiften. Utredningen föreslog, såsom tidigare angivits, att förmedling av lån och subventioner för bostadsändamål utan kostnader för statsverket gjordes till en skyldighet för kommunerna. En närmare redogörelse för utredningens förslag återfinnes å s. 11—12 i propositionen, var- till hänvisas.

Beträffande avgivna yttranden märkes, att *svenska landskommunernas förbund* funnit det motiverat att göra förmedlingsverksamheten obligatorisk för kommunerna redan av den anledningen, att i annat fall grupper av medborgare utestängdes från bostadshjälpen. *Svenska stadsförbundet* har ansett utredningens förslag oklart och frågat sig, om förmedling skulle påtvingas kommun i fall, då kommun av sina kontrollåligganden skulle åsamkas betydande besvär och kostnader.

Departementschefen har i denna fråga till en början yttrat följande:

»Såsom i propositionen nr 235 framhållits råder för närvarande ur organisatorisk synpunkt en dualism inom den statliga bostadspolitiken, i det att vissa låne- och bidragsformer, vilka huvudsakligen avse bostadsbyggandet i städer och stadslignande samhällen, handhavas av en organisation med statens byggnadslånebyrå som centralorgan, medan de former för lån och bidrag, som främst ha till syfte att underlätta bostadsbyggandet på landsbygden, handhavas under egnahemsstyrelsen av egnahemsorganisationen. Den förstnämnda organisationen har, såsom bostadssociala utredningen anfört, fått en starkt centraliserad prägel. Några lokala statliga organ för ändamålet finnas icke. Behovet av en lokalorganisation har i stället tillgodosetts på så sätt att kommunal medverkan gjorts till förutsättning för att den statliga stödverksamheten skolat vinna tillämpning å viss ort.

Enligt det bostadspolitiska program, som nu föreligger och i princip redan godtagits av statsmakterna, skall någon ekonomisk medverkan från kommunernas sida icke längre uppställas såsom förutsättning för den statliga låne- och bidragsverksamheten för bostadsförsörjningsändamål. I organisatoriskt hänseende förutsättes, i enlighet med vad i propositionen nr 235 anförts, att samtliga arbetsuppgifter med avseende å denna verksamhet skola ankomma å den bostadspolitiska organisationen, till vilken egnahemsorganisationens nuvarande uppgifter i fråga om bostadsförsörjningen skola överflyttas. Om de bostadspolitiska åtgärderna skola kunna nå ut till alla landets medborgare, bör det emellertid icke såsom en förutsättning för att statliga lån och bidrag skola kunna utgå fordras att vederbörande kommun åtagit sig att förmedla sådan låne- och bidragsverksamhet. Det avsedda syftet med verksamheten skulle därigenom kunna bliva eftersatt på åtskilliga håll. Lokala bostadspolitiska organ måste emellertid uppenbarligen finnas för att taga initiativ till eller medverka till erhållandet av sådant statligt stöd som kan utgå. Jag ansluter mig därför i princip till bostadssociala utredningens ståndpunkt att skyldighet bör åläggas kommunerna att förmedla lån och bidrag för bostadsförsörjningsändamål. Då en tillfredsställande bostadsförsörjning i hög grad är ett kommunalt intresse, bör denna skyldighet, såsom utredningen förordat, fullgöras utan kostnad för statsverket.»

Efter att ha hänvisat till att bostadssociala utredningen i andra delen av sitt slutbetänkande komme att föreslå, att obligatorisk förmedlingsverksamhet tills vidare icke skulle föreskrivas för de minsta kommunerna, anför departementschefen:

»Huruvida ett dylikt undantag skall göras beror givetvis i hög grad på vilka uppgifter som skola ankomma på förmedlingsorganen. Det synes mig ganska naturligt att man — såsom bostadssociala utredningen också antytt redan i första delen av sitt slutbetänkande — i detta hänseende gör en differentiering mellan organen i olika kommuner med hänsyn till dessas storlek och de lokala förhållandena. Denna fråga kan emellertid icke slutgiltigt lösas förrän andra delen av bostadssociala utredningens slutbetänkande remissbehandlats. Därvid blir det jämväl av betydelse vilka utvägar som kunna finnas att inkoppla de av utredningen föreslagna bostadspolitiska länsorganen på förmedlingsverksamheten och i samband därmed stående arbetsuppgifter. Med hänsyn till det anförda vill jag föreslå att kommunernas skyldighet att förmedla lån och bidrag för bostadsförsörjningsändamål nu i princip fastslås, men att Kungl. Maj:t erhåller bemyndigande att, helt eller delvis, medgiva befrielse från denna skyldighet med avseende å mindre kommuner.»

Beträffande innebörden av kommunernas skyldighet i detta hänseende har departementschefen hänvisat till den kommande andra delen av bostadssociala utredningens slutbetänkande. Han har dock framhållit, att skyldigheten borde avse icke enbart den rena förmedlingsverksamheten utan jämväl

det biträde i övrigt vid handhavandet av den statliga låne- och bidragsverksamheten i bostadspolitiskt syfte, i den mån denna krävde lokal handläggning. Den närmare omfattningen av skyldigheterna, fortsätter departementschefen, torde böra fastställas av Kungl. Maj:t, sedan närmare ståndpunkt till organisationsfrågorna tagits i samband med behandlingen av de förslag, som komme att framläggas i nyssnämnda andra del av bostadssociala utredningens slutbetänkande.

Rörande frågan, vilket kommunalt organ som skall handhava förmedlingsverksamheten, torde enligt departementschefen i nuvarande läge endast böra föreskrivas, att uppgiften skall anförtros lämpligt kommunalt organ.

Bostadssociala utredningen har i den numera publicerade andra delen av sitt slutbetänkande i en särskild avdelning ingående behandlat frågan om låne- och bidragsverksamhetens organisation.

De kommunala förmedlingsorganens primära uppgift hade hittills varit att å ena sidan gentemot allmänheten företräda det centrala organet, byggnadslånebyrån, och å andra sidan gentemot byrån svara för de beviljade låne- och bidragsmedlens rätta användning. Vid sidan härav hade förmedlingsorganen till byrån lämnat vissa fortlöpande statistiska uppgifter rörande byggnadsföretagen på orten. Vidare hade i samarbete med byrån verkställts eller planerats bostadsbehovs- och bostadsmarknadsundersökningar, vanligen för tillgodoseende av långsiktiga synpunkter. Kommunerna hade hittills haft full frihet att själva närmare utforma den lokala organisationen. Förmedlingsorganen hade därför fått synnerligen skiftande former på olika orter.

Delvis som en följd av intensifierad upplysningsverksamhet hade antalet landskommuner, som påtagit sig låneförmedling, ökats snabbt under senare år. Omkring den 1 juli 1946 hade något mer än 60 procent av samtliga landskommuner tagit på sig förmedlingsverksamhet för egnahemslån för barnrika familjer. I dessa landskommuner bodde omkring 83 procent av landskommunernas hela befolkning. Detta innebure, att 17 procent av denna befolkning vid nämnda tidpunkt ännu varit formellt utestängda från här ifrågavarande låne- och bidragsmöjligheter.

Utredningen, som föreslår inrättande av en central bostadsstyrelse genom omvandling av nuvarande byggnadslånebyrån samt dessutom som mellaninstans länsbostadsnämnder, har även utförligt uppehållit sig vid den kommunala organisationen för bostadspolitiken.

Utredningen har därvid framhållit, att den föreslagna obligatoriska förmedlingsverksamheten ställde i huvudsak tvenne problem. Det ena gällde de små landskommunerna, som enligt hittillsvarande erfarenheter endast i begränsad omfattning frivilligt åtagit sig förmedlingsverksamhet av lån och bidrag, det andra gällde arten och omfattningen av de arbetsuppgifter, som komme att ankomma på de kommunala organen vid tillämpning av de nya grunderna för lån- och bidragsgivningen.

Det vore obestridligt, att vissa av de uppgifter, som stode i samband med förmedlingsverksamheten, och måhända främst den tekniska tillsynen av byggnadsföretag, för de minsta kommunerna innebure svårigheter till följd av dels att teknisk sakkunskap icke funnes på orten, dels att verksamhetens omfattning vore så ringa, att en verklig rutin icke kunde utbildas. Den förestående kommunindelningsreformen torde också på många håll skapa en viss obenägenhet att taga upp hittills oprövade verksamhetsgrenar inom sådana kommuner, som komme att beröras av reformen. Med hänsyn till här anförda omständigheter syntes det utredningen motiverat att i fråga om tiden för införande av skyldighet för kommun att förmedla lån och bidrag för bostadsändamål medgiva ett anstånd för de minsta kommunerna. Utredningen ville därför föreslå, att obligatorisk förmedlingsverksamhet föreskrevs omedelbart för alla kommuner med mer än 500 invånare men för kommuner under nämnda gräns från den tidpunkt, då den nya kommunindelningen trädde i kraft. Detta senare borde givetvis icke hindra, att även de minsta kommunerna, såsom hittills skett i viss omfattning, frivilligt åtog sig att förmedla lån och bidrag.

Utredningen redogör därefter ingående för de arbetsuppgifter, som komma att åvila de kommunala organen. Utredningen understryker därvid, att dessas verksamhet komme att förskjutas mot tidigare stadier i byggnadsföretagandet, ju mera kommunerna själva engagerade sig i byggnadsverksamheten. De kommunala organen måste sålunda på ett tidigt stadium söka förbindelse med centralorganet för diskussion av planlösningar, konstruktioner, byggnadskostnader och hyresberäkningar m. m. Denna omständighet torde i praktiken medföra, att förmedlingsverksamheten i dessa fall finge en mera formell karaktär. Beträffande andra låneansökningar måste först göras en teknisk och ekonomisk granskning av ansökningen och därefter, om lån och bidrag beviljades, en motsvarande kontroll av byggnadsföretaget. Särskilt de smärre landskommunerna skulle i detta hänseende kunna påräkna bistånd från länsbostadsnämnden. Behovsprövningen i samband med olika former av bostadsbidrag liksom andra avgöranden i samband med dessa komme att bliva en väsentlig uppgift för de kommunala organen. Även vid utbetalningen av bidragen erfordrades kommunal medverkan.

Utredningen, som även diskuterat utformningen av den kommunala organisationen i detalj, har icke för närvarande kunnat tillstyrka framkomna förslag om obligatorisk bostadsnämnd i varje kommun. De praktiskt-administrativa frågorna borde i huvudsak lämnas åt varje kommun att självständigt lösa.

Bostadssociala utredningen har föreslagit, att vissa organisatoriska frågor beträffande bostadsstyrelsen samt länsbostadsnämnderna skulle hänskjutas till fortsatt utredning. Nya sakkunliga torde inom kort komma att tillkallas för att vidare utreda frågan om bostadspolitikens organisation.

Därvid kommer att till övervägande upptagas även den närmare utformningen av de kommunala organen samt arbetsfördelningen mellan dessa och de statliga organen.

III. Skyldighet för kommun att vidtaga åtgärder för förbättring av bostadsförsörjningen inom kommunerna m. m.

I det föregående har i olika sammanhang omnämnts, att bostads-sociala utredningen uttalat sig för en stark aktivisering av kommunernas bostadspolitiska verksamhet. Realiserandet av det framlagda bostadspolitiska programmet vore avhängigt härav. Det kunde icke få bliva beroende av kommunernas av olika anledningar växlande benägenhet att förverkliga dessa statsmakternas intentioner, om programmet skulle kunna genomföras. De kommunala organens verksamhet måste förskjutas från en relativt passiv förmedlingsverksamhet till en aktivt initiativtagande planmässig verksamhet för ortens bostadsförsörjning. Utvecklingen hade redan gått i denna riktning.

Hittills hade verksamheten särskilt i tätorterna i främsta rummet måst inriktas på att täcka bristen i fråga om bostadstillgången. Även under de närmaste åren torde denna uppgift komma att spela en förstarangsroll. Emellertid gällde det nu för kommunerna att i tid förbereda den situation, som mognade fram i och med bostadsbristens avveckling under de kommande åren. Förberedelsearbetet borde omedelbart igångsättas, då de åtgärder varom vore fråga krävde lång förberedelsetid. Den kommunala bostadspolitiken skulle i detta skede verka standardhöjande. Bostadssaneringen intoge därvid en viktig ställning. Samtidigt skulle härigenom åstadkommas en utjämning av säsongväxlingarna och en stabilisering av bostadsproduktionen i orten. För genomförande av denna politik måste redan nu uppmärksamhet ägnas stadsplaneringen samt uppläggningsplaneringen av saneringsverksamheten. Vidare måste det kommunala företagarinitiativet utvecklas. Då improvisationer på detta område verkade skadligt, borde snarast ett metodiskt förarbete insättas.

På grundval av skäl, som ovan anförts, föreslog utredningen, att det genom lagstiftning skulle uttryckligen fastslås, att kommun vore skyldig att, i händelse bostadsförsörjningen inom kommunen icke vore tillfredsställande, vidtaga åtgärder för dess förbättring.

Som ett komplement till denna skyldighet skulle det åvila vissa större kommuner att upprätta bostadsförsörjningsplan.

För utredningens synpunkter har ingående redogjorts å s. 14—19 i propositionen.

Såväl svenska stadsförbundet som svenska landskommunernas förbund ha i sina yttranden ställt sig tveksamma till eller avstyrkt utredningens förslag på denna punkt.

Svenska stadsförbundet anför:

Vad beträffar ansvaret för bostadspolitiken föreslås ett lagfästade av kommuns skyldighet att vidtaga åtgärder för att förbättra en otillfredsställande bostadsförsörjning. Härigenom skulle definitivt fastslås att bostadsförsörjningen hör till kommuns gemensamma hushållningsangelägenheter. För den händelse lagen icke skulle innebära annat än en sådan auktoritativ deklARATION, är därom intet annat än gott att säga. Skulle meningen däremot vara att ge statliga organ maktmedel att med tvång diktera en kommun dess bostadspolitik, måste förbundet reagera. Den vaga bestämmningen »tillfredsställande bostadsförsörjning» lämpar sig icke som grund för statliga ingripanden mot kommunerna.

Landskommunernas förbund har ansett det vara att gå för långt att utöver obligatorisk förmedlingsverksamhet införa tvång för kommun att vidtaga åtgärder för den lokala bostadsfrågans avhjälpande. Förbundet fortsätter:

För sitt förslag om längre gående åtgärder kan utredningen visserligen åberopa, att den statliga bostadshjälpen, om den inom rimlig tid skall leda till resultat, icke omedelbart kan utsträckas till alla befolkningsgrupper och att kommunala subventionsåtgärder därför åtminstone tills vidare måste komplettera den statliga bostadshjälpen främst beträffande fattigvårdsklientel och lägre avlönade arbetarskikt. Något begrepp rörande omfattningen av de åtgärder, som med stöd av den föreslagna tvångsbestämmelsen skulle kunna åläggas kommunen på sistnämnda mycket viktiga och, då det gäller de ekonomiska engagemangen, riskfyllda område, ger emellertid icke betänkanDET. Under sådana förhållanden och då förbundet saknar kännedom om vad utredningen i en senare del av sitt betänkande kan komma att föreslå i nu berörda ämne anser sig förbundet ej kunna biträda förslaget i denna del.

Departementschefen har rörande detta spörsmål uttalat följande:

»Redan i tidigare sammanhang har jag förklarat mig dela bostadssociala utredningens uppfattning att det bostadspolitiska programmets genomförande kräver en aktiv medverkan från kommunernas sida. Det stora flertalet av de kommuner som yttrat sig över bostadssociala utredningens betänkande har givit uttryck åt samma inställning i denna fråga liksom det övervägande antalet övriga remissinstanser. De fåtaliga invändningar, som rests mot tanken att i lag fastslå kommunernas skyldighet att svara för att bostadsförsörjningen inom kommunen är tillfredsställande, synas väsentligen sammanhänga med svårigheterna att inom mindre kommuner skapa en tillfredsställande organisation för ändamålet. Härvid förbiser man emellertid, att den planläggande och organisatoriska insats som kräves från dessa mindre kommuners sida självfallet är avsevärt mycket mindre än då det gäller kommuner med större befolkning och mera komplicerade bostadsförhållanden. I fråga om den kommunala förmedlingsverksamheten beträffande statliga lån och bidrag för bostadsförsörjningsändamål har jag antytt möjligheten att tills vidare undantaga de minsta kommunerna från

skyldighet att anordna sådan. Det föreligger emellertid enligt min mening icke någon anledning att göra något motsvarande undantag beträffande småkommunernas principiella skyldighet att övervaka bostadsproduktionen på orten och — med bistånd av länsorganen och det centrala organet för bostadspolitiken — vara verksamma för avhjälpan av påtagliga brister i fråga om bostadstillgången och bostädernas kvalitet inom kommunen. Jag anser sålunda att en lagstiftning av den art varom här är fråga bör komma till stånd och omfatta samtliga kommuner inom landet.

Värdet av en dylik lagstiftning ligger framför allt däri att bostadsbyggandet icke längre, såsom hittills i princip varit fallet, till sin omfattning och inriktning blir helt beroende av enskildas ur olikartade motiv framsprungna initiativ på området, utan att kommunen blir ansvarig för en planmässig och ur allmän synpunkt tillfredsställande reglering av bostadsproduktionens inriktning och omfång. För det bostadspolitiska programmets genomförande är det enligt min mening nödvändigt att fastslå att kommunerna bära ansvaret för att bostadsbehovet tillgodoses och att en fortlöpande höjning av bostadsstandarden äger rum utan att samtidigt bostadskostnaderna drivas i höjden eller andra ogynnsamma verkningar inträda.

Bostadssociala utredningen har ingående redogjort för innebörden av den skyldighet som här avses att läggas på kommunerna. I allt väsentligt kan jag ansluta mig till vad utredningen anfört. Det ligger emellertid i sakens natur, att omfånget och intensiteten av de åtgärder som krävas från kommunernas sida äro vitt skilda beroende på de lokala förhållandena. I enlighet med vad utredningen anfört torde under de närmaste åren åtminstone såvitt angår tätorterna den huvudsakliga uppgiften bli att avveckla den bestående bostadsbristen. Jag vill emellertid, i likhet med utredningen, starkt betona önskvärdheten av att planering och förberedande av andra åtgärder, avsedda att vidtagas i mån av bostadsbristens avveckling, icke uppskjutas. Vad särskilt angår saneringsverksamheten komma formerna för denna att bli föremål för utförligare behandling i andra delen av bostadssociala utredningens slutbetänkande.»

I fråga om skyldighet att uppgöra bostadsförsörjningsplan har departementschefen anfört följande:

»Med avseende å större stadssamhällen och sådana mindre samhällen, där en snabb utveckling av bostadsproduktionen kan förväntas, har bostadssociala utredningen föreslagit att kommunernas allmänna skyldighet att sörja för bostadsproduktionen inom kommunen skall kompletteras med en skyldighet att uppgöra en bostadsförsörjningsplan, avsedd att ligga till grund för de kommunala åtgärderna med avseende å bostadsproduktionen under en längre följd av år. Till detta förslag vill jag ansluta mig. Det är enligt min uppfattning en naturlig konsekvens av att ansvaret för bostadsförsörjningen ålägges kommunerna att dylika planer komma till stånd. I enlighet med vad bostadssociala utredningen föreslagit torde det få ankomma på

Kungl. Maj:t att meddela de närmare föreskrifter som erfordras i ämnet. Då det emellertid är självfallet, att det bostadspolitiska centralorganet bör medverka vid planens upprättande och erhålla del av densamma i färdigt skick, vill jag föreslå att föreskrift härom intages i själva lagtexten. Däri synes vidare böra föreskrivas, att bostadsförsörjningsplan skall lända till huvudsaklig efter rättelse beträffande bostadsproduktionen inom kommunen samt att om mera väsentliga avvikelser från planen erfordras ny plan skall upprättas.»

I motionen II:469 har berörts frågan om tvångsingripanden från statens sida mot kommun, som icke fullgör sina i 3 § av lagförslaget angivna skyldigheter.

Bostadssociala utredningen har på denna punkt i andra delen av sitt slutbetänkande uttalat följande:

Då utredningen förordat som allmän princip, att en kommuns ekonomiska åtaganden i form av subventioner eller risktagande skola bestämmas av kommunen själv, är det givet enligt utredningens uppfattning att genom fastslående av här ifrågavarande allmänna skyldighet en kommun icke skulle kunna tvingas till sådana ekonomiska åtaganden men väl däremot till utgifter, som uppstå för förmedlingsverksamhet och därmed sammanhängande administrativt arbete. Det är vidare givet med hänsyn till omöjligheten att konkret precisera innebörden av bestämmelsen, att denna skulle kunna utgöra grund för förelägganden gentemot kommunen endast i fall av uppenbar vanvård av de bostadspolitiska angelägenheterna. Värdet av den föreslagna bestämmelsen skulle enligt utredningens mening icke främst ligga på denna negativa sida utan på den positiva: att fastslå bostadsförsörjningens karaktär av kommunal angelägenhet.

Utskottet.

Bostadssociala utredningen har säkerligen på ett riktigt sätt karakteriserat utvecklingen, då den i andra delen av sitt slutbetänkande framhåller, att de arbetsuppgifter, inför vilka den framtida bostadspolitiken ställer kommunerna, komma att för nu överskådlig tid höra till kommunernas största och mest arbetskrävande. En viktig förutsättning för det föreslagna bostadspolitiska programmets genomförande är sålunda en stark aktivisering av kommunernas verksamhet på detta område. Med den i förevarande proposition föreslagna lagstiftningen avses närmast att angiva ramen för kommunernas rättigheter och skyldigheter i fråga om bostadsproduktionen.

Utskottet vill inledningsvis understryka vikten av kommunernas aktiva medverkan på detta område och kommer härefter att i anslutning till lagförslagets olika paragrafer behandla de med lagstiftningen sammanhängande problemen.

1 §.

Med stadgandet i denna paragraf vill man undanröja den hittills ofta rådande ovissheten, huruvida kommun äger anslå medel för bostadsförsörj-

ningsändamål. Kommuns befogenhet i sådant hänseende blir genom lagförslaget fullt tydlig. Oaktat frågan om den kommunala kompetensen för närvarande är föremål för särskild utredning av 1946 års kommunallagskommitté, synes dock med hänsyn till frågans angelägenhetsgrad den nu ifrågasatta lagstiftningen icke böra vila i avvaktan på de resultat, vartill nämnda kommitté kan nå fram. Utskottet tillstyrker därför, att den föreslagna bestämelsen redan nu antages, men förutsätter därvid, att den blir av provisorisk natur och göres till föremål för omprövning i samband med den väntade kommunallagsreformen.

Paragrafen ger kommunerna i stort sett fullt fria händer att själva utforma sina bostadsstödande åtgärder. De enda begränsningar av betydelse, som förefinnas, ligga däri, att åtgärderna skola gagna inom kommunen bosatta personer och att ändamålet med åtgärderna skall avse anskaffande eller innehav av fullvärdig bostad.

I motionerna I: 315 och II: 470 ha riktats invändningar mot att lagstiftningen icke i likhet med vad som gäller på andra kommunala arbetsområden uppdragit preciserade regler för den kommunala bostadssubventioneringen till förhindrande av planlöshet och godtycke. Utskottet kan icke dela de anförda betänkligheterna. Fastmera torde med fog kunna antagas, att de kommuner, som vilja begagna denna möjlighet till en självständig insats, komma att vara angelägna, att deras åtgärder skola stå i samklang med den allmänna bostadspolitiska målsättningen. Det kan därför icke heller anses erforderligt att göra den begränsningen i den kommunala självbestämmanderätten, att formerna för kommunal subventionering skola godkännas av Kungl. Maj:t.

I orter, för vilka enligt 3 § i utskottets förslag skall finnas bostadsförsörjningsplan, böra de kommunala åtgärderna inrymmas i denna. Då dessa planer komma att upprättas efter samråd med vederbörande statliga myndighet, ligger häri en viss garanti för samordning mellan de statliga och de kommunala åtgärderna. Utskottet vill dock i detta sammanhang framhålla önskvärdheten av att det till ledning för intresserade kommuner dels utarbetas närmare riktlinjer rörande de kommunala åtgöranden, som äro mest angelägna, dels ock lämnas anvisningar för de kommunala insatsernas inpassande i det bostadspolitiska programmet.

2 §.

I andra delen av sitt slutbetänkande, vilket avgivits först efter propositionens avlämnande, har bostadssociala utredningen närmare angivit grunderna för organisationen av låne- och bidragsverksamheten för bostadsändamål. Denna organisation skall byggas upp på grundval av kommunerna, vilka göras ansvariga för det lokala arbetet.

Det synes också utskottet rimligt, att liksom hittills de kommunala organen tagas i anspråk för dessa uppgifter. Utvecklingen har nu nått därhän, att tidpunkten måste anses kommen, då det kan och bör åläggas kommunerna

såsom en skyldighet att förmedla statliga bostadslån och -bidrag samt att i övrigt medverka vid den statliga bostadspolitikens genomförande. Att taga detta steg torde möta så mycket mindre betänkligheter, som kommunerna med undantag endast för ett avsevärt antal smärre landskommuner redan frivilligt påtagit sig dessa uppgifter. Det bör också erinras därom, att enligt uttalande av departementschefen i den förenämnda propositionen nr 235 uppbyggandet av bl. a. länsorganen skall påbörjas under budgetåret 1947/48. Det torde för den skull vara nödvändigt, att även den kommunala basorganisationen snarast iordningställes.

Vilken omfattning kommunernas uppgifter komma att få torde bli fullt klart, först sedan nyssnämnda betänkande remissbehandlats samt den fortsatta utredning rörande arbetsfördelningen mellan de olika organen samt detaljutformningen av dessa, som enligt vad utskottet inhämtat avses skola inom kort tillsättas, slutfört sitt arbete. Utskottet vill dock i detta sammanhang som sin uppfattning uttala, att kommunerna icke böra belastas med alltför kostnadskrävande och betungande uppgifter. Detta bör dock icke utsluta, att avgörandet av ett stort antal detaljspörsmål skall kunna avlastas från den centrala myndigheten å kommunerna.

Med hänsyn till de många ännu existerande småkommunernas ringa resurser att fullgöra alla uppgifter i samband med en dylik förmedlingsverksamhet finner utskottet den i paragrafens andra stycke lämnade möjligheten att för mindre kommuners vidkommande medgiva dispens från ifrågavarande skyldighet väl motiverad. Före kommunindelningsreformens genomförande bör denna bestämmelse utnyttjas, så att icke mindre kommuner tvingas att mot sin vilja åtaga sig dylik förmedlingsverksamhet. Genom upplysningsverksamhet torde kunna undvikas, att tvångsåtgärder överhuvud behöva tillgripas. Sedan småkommunerna försvunnit, bör emellertid tagas under omprövning, om icke denna dispensmöjlighet kan bortfalla.

Med stöd av det anförda vill utskottet tillstyrka paragrafen. Jämväl detta stadgande kommer att få i viss mån provisorisk karaktär i avbidan på nyssnämnda utredningsarbete samt kommunindelningsreformen. Utskottet är sålunda medvetet om att en omarbetning av lagstadgandet i en relativt nära framtid kan bli erforderlig.

Sedan det blivit en kommunal skyldighet att förmedla statliga lån och bidrag, förlora givetvis kommunerna möjligheten att vid sin förmedling fästa särskilda villkor, exempelvis skyldighet för låntagare att vid uthyrning av fastigheten anlita kommunal bostadsförmedling. De berättigade kommunala önskemål, som kunna finnas, att med tillhjälp av den kommunala bostadsförmedlingen skaffa möjligheter att dirigera hyresmarknaden låta sig emellertid icke tillgodoses inom ramen av den förevarande lagstiftningen. I stället torde, om ett dylikt villkor för den statliga långivningen på området bör införas, det redan i de allmänna grunder för lånens erhållande, vilka fastställas

av Kungl. Maj:t och riksdag, inryckas en bestämmelse, som möjliggör för kommun att knyta detta villkor till sin medverkan.

Av dessa skäl kan utskottet icke tillstyrka det i motionen II: 480 framställda yrkandet om ett tillägg till 2 § av innehåll, att byggnadsföretagare i vissa fall skulle vara skyldiga att vid uthyrning anlita kommunal bostadsförmedling.

3 §.

Innehållet i denna paragraf utgör lagstiftningens viktigaste nyhet och kan betraktas som lagförslagets centrala bestämmelse. Genom denna införes nämligen skyldighet för kommun att sörja för en tillfredsställande tillgång på bostäder inom kommunen. För detta ändamål skall det åligga kommun att vidtaga alla erforderliga åtgärder i fråga om byggnadsproduktionens planläggning, initiativtagande till allmännyttiga bostadsföretags bildande och bostadsproduktionens ledning.

Motionärerna i motionerna I: 315 och II: 470 ha ansett tidpunkten att fastslå denna skyldighet icke vara inne, så länge ledande för bostadsproduktionen måste vara avvecklingen av nuvarande bostadsbrist. I motionen II: 469 har mot lagstadgandet åter invänts, att det gäve möjlighet till statligt inflytande över kommunernas sätt att handha sin bostadspolitik och därigenom begränsa den kommunala självbestämmanderätten. Sistnämnde motionär åberopar sig därvid på stadsförbundets och landskommunernas förbunds förut återgivna avstyrkande yttranden i fråga om en bestämmelse av detta slag.

Det är ganska naturligt att, när det gäller att pålägga kommunerna en ny uppgift av denna betydelse och storleksordning, en viss tveksamhet gör sig märkbar. Emellertid torde vara ofrånkomligt att, därest det nu framlagda bostadspolitiska programmet skall kunna realiseras, kommunerna åläggas skyldighet att planlägga och leda denna verksamhet samt även själva taga erforderliga initiativ. Utskottet tvekar därför icke att på de skäl, som anförts i propositionen, bestämt uttala sig för att ifrågavarande uppgift påläggas kommunerna. Att därvid göra skillnad mellan större och mindre kommuner kan, då det gäller en principiellt så betydelsefull kommunal uppgift, icke ifrågakomma. Givetvis komma i realiteten mycket avsevärda olikheter att föreligga beträffande arten av de åtgärder, som måste vidtagas t. ex. i en liten landsortskommun och i en stor stadskommun.

Vissa hinder torde emellertid möta att nu lagfästa ett åläggande av detta slag som en kommunal skyldighet. En lagbestämmelse av det innehåll, som 3 § erhållit i propositionen, torde nämligen jämfört med stadgandena i 1 § 4. och 6. expropriationslagen komma att utgöra grund för en omfattande kommunal expropriationsrätt. Redan i sitt utlåtande nr 17 till denna riksdag har utskottet funnit angeläget, att kommun erhåller vidgad rätt att expropriera mark. Utskottet hänvisade emellertid då till markutredningens

pågående arbete med denna fråga, vilket väntades resultera i ett betänkande inom de närmaste månaderna. Efter vad utskottet inhämtat kommer markutredningen att framlägga sitt betänkande i så god tid, att dess förslag om vidgad expropriationsrätt för kommun kommer att kunna underställas 1948 års riksdag. Det synes under dylika omständigheter icke lämpligt att föregripa detta markutredningens arbete, vilket skulle ske, därest kommuns skyldighet i fråga om bostadsförsörjningen nu lagfästes i enlighet med vad föreslagits i propositionen under förevarande paragraf. Ett sådant beslut bör lämpligen kunna fattas vid nästa års riksdag i samband med att frågan om kommuns expropriationsrätt avgöres. Detta anstånd synes icke medföra några praktiska olägenheter med hänsyn till att de nya riktlinjerna för bostadspolitiken äro avsedda att tillämpas först från och med den 1 juli 1948.

Det uppskov, som sålunda blir nödvändigt, torde böra utnyttjas till att närmare utreda, vilka verkningar i övrigt ett fastslående av denna nya kommunala uppgift kan föra med sig. Även omfattningen av ifrågasvarande kommunala skyldighet torde böra undersökas. Enligt utskottets mening kan det knappast vara rimligt, att kommuns skyldighet att sörja för en tillfredsställande tillgång på fullvärdiga bostäder sträckes längre än till kommunens egna medlemmar. Särskild uppmärksamhet måste vid detta utredningsarbete ägnas de följder för kommun, som i ifrågasvarande hänseende kunna uppstå på grund av inflyttning till kommunen.

Vidare bör beaktas det i motionen II: 469 berörda spørsmålet om vilka påföljder som skola drabba de kommuner, som icke fullgöra sina åligganden i fråga om bostadsförsörjningen inom kommunen. 3 § i sin i propositionen föreslagna utformning — liksom för övrigt också de förpliktande bestämmelserna i 2 och 4 §§ i propositionens lagförslag — är helt visst av beskaffenhet att kunna utgöra rättslig grund för statligt föreläggande för kommun att fullgöra sina i dessa paragrafer angivna skyldigheter. I likhet med vad bostadssociala utredningen uttalat i andra delen av sitt slutbetänkande synes det utskottet uppenbart, att sådana förelägganden endast skola kunna ifrågakomma i fall av uppenbar vanvård av kommuns bostadspolitiska angelägenheter.

4 §.

Mot vad i denna paragraf föreslagits angående skyldighet för vissa kommuner att uppgöra bostadsförsörjningsplan har utskottet icke någon erinran. De i motionerna I: 315 och II: 470 gjorda invändningarna mot att nu antaga detta förslag synas utskottet icke bärkraftiga. Fastmera torde vara nödvändigt, att det mycket omfattande planläggningsarbete, som bostadsfrågans ordnande i de större tätorterna kommer att kräva, snarast igångsättes. Utskottet får därför tillstyrka denna paragraf, vilken — med hänsyn till att den i propositionen föreslagna 3 § utgår i utskottets förslag — bör betecknas som 3 §.

Utskottet har icke haft något att erinra mot slutstadgandet, enligt vilket 1 § träder i kraft omedelbart samt övriga paragrafer den 1 januari 1948 i god tid före det nya subventionssystemet, som skall tillämpas från den 1 juli samma år.

Med stöd av vad nu anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen — med avslag å motionerna I: 315, II: 470 och II: 480 samt med förklaring, att det genom propositionen framlagda lagförslaget icke kunnat i oförändrat skick antagas — måtte för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Lag

om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Kommun äger, om den så finner påkallat för att främja bostadsförsörjningen inom kommunen, ställa medel till förfogande att enligt de grunder och i den ordning, som kommunen bestämt, användas till åtgärder i syfte att nedbringa inom kommunen bosatta personers kostnader för anskaffande eller innehav av en fullvärdig bostad.

2 §.

Kommun är skyldig att genom lämpligt kommunalt organ förmedla lån och bidrag, som utgå av statsmedel i syfte att främja bostadsförsörjningen inom riket, ävensom i övrigt, i den omfattning Kungl. Maj:t närmare bestämmer, biträda vid handhavandet av den statliga låne- och bidragsverksamheten för bostadsförsörjningsändamål.

Från skyldighet som nu sagts vare mindre kommun befriad i den utsträckning Kungl. Maj:t föreskriver.

3 §.

Utöver vad i 2 § sagts åligger det kommun att till främjande av bostadsförsörjningen inom kommunen vidtaga alla de åtgärder i fråga om planläggning av byggnadsproduktionen, initiativtagande till bildandet av allmännyttiga bostadsföretag och ledning av bostadsproduktionen, som

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

erfordras för att åstadkomma en tillfredsställande tillgång på fullvärdiga bostäder inom kommunen.

4 §.

3 §.

Kommun med mera än 10 000 invånare, så ock annan kommun, beträffande vilken Kungl. Maj:t med hänsyn till bebyggelsens snabba utveckling eller andra särskilda omständigheter så föreskrivit, skall till ledning för kommunens framtida åtgärder med avseende å bostadsproduktionen inom kommunen uppgöra bostadsförsörjningsplan. Sådan plan skall upprättas efter samråd med den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer samt efter antagandet tillställas nämnda myndighet.

Bostadsförsörjningsplan skall lända till huvudsaklig efter rättelse beträffande bostadsproduktionen inom kommunen. Erfordras mera väsentliga avvikelser från planen, skall ny plan upprättas.

Närmare föreskrifter angående upprättandet av bostadsförsörjningsplan meddelas av Kungl. Maj:t.

Denna lag träder i kraft såvitt angår 1 § dagen efter den, då lagen utkommit av trycket i Svensk författningssamling, och i övrigt den 1 januari 1948.

B. att motionen II:469, i den mån den icke besvarats genom vad utskottet ovan anfört, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 1 juli 1947.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Holmbäck, Wistrand, Löfvander, Hage, Björkman, Nils Elowsson och Nermand;

från andra kammaren: herrar Hellbacken, Ryberg, Håstad, fru Johansson, herrar Larsson i Östersund, Jacobsson i Igelsbo och Lundberg.

Reservationer:

1) av herr *Hage*; samt

2) av herrar *Holmbäck*, *Wistrand*, *Löfvander*, *Björkman*, *Ryberg*, *Håstad* och *Jacobsson* i Igelsbo, vilka ansett utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

Utskottet delar departementschefens uppfattning, att kommunernas befogenheter på bostadsväsendets område böra bliva föremål för en rättslig reglering. Utskottet är även av den meningen, att en samhällelig bostadspolitik i viss utsträckning förutsätter medverkan från kommunerna, vilket i praxis redan allmänt erkänts och genomgående accepterats i remissutlåtandena.

Emellertid kan utskottet icke finna, att det föreliggande förslaget till lag om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande utgör en tillfredsställande lösning av frågan om kommunernas bostadspolitiska befogenheter och skyldigheter.

Utskottet har till en början särskilt fäst avseende vid att bostadssociala utredningen avgivit den bebådade andra delen av sitt slutbetänkande först sedan propositionen avlämnats. Först i detta betänkande behandlas närmare de bostadspolitiska åtgärder, som enligt den föreslagna lagen skola ingå i kommunernas nya förpliktelser. Innan dessa lagfästas, synes det utskottet erforderligt, att Kungl. Maj:t och riksdagen få tillfälle att grundligt pröva de förslag, som detta betänkande innefattar. Såsom det framgår av den föregående redogörelsen ämnar departementschefen även tillkalla sakkunniga för en utredning om bostadspolitikens organisation, vilken bland annat också torde få att överväga den närmare utformningen av de kommunala organ, som skola ha att sörja för bostadspolitiken. Även lösningen av detta organisationsproblem har samband med förevarande lagstiftning. Likaledes hade det enligt utskottets uppfattning varit önskligt, att 1946 års kommunallagskommitté åtminstone preliminärt hunnit draga upp riktlinjerna för statens och kommunernas befogenheter och skyldigheter, innan en rättslig reglering sker på förevarande viktiga område. Utskottet anser, att det föreligger så mycket starkare skäl att avvakta dessa utredningar, som den statliga subventionering, vilken den kommunala bidragsverksamheten är avsedd att komplettera, enligt proposition nr 235 till innevarande riksdag ej skall börja förrän den 1 juli 1948. Redan med hänsyn härtill är ett uppskov med en lagstiftning på förevarande område av reella skäl påkallat.

Härutöver vill utskottet framhålla, att det framlagda lagförslaget icke är tillfyllestgörande utformat. Under utskottsbehandlingen har det allmänt ansetts, att den viktigaste paragrafen, den tredje, till följd av bristfällig utredning bör utgå. Redan denna omständighet talar för att hela lagförslaget nu bör avslås. Ett så betydelsefullt problem som frågan om de statliga myndigheternas eventuella rätt att förelägga kommun att vidtaga åtgärder

har ej klarlagts. Vidare ligger det icke någon nöjaktig utredning till grund för förslaget, att ett nedbringande av bostadskostnaderna och tillförsäkrandet av fullvärdig bostad skall avse »inom kommunen bosatta personer»; ordet »bosatt» kan bli föremål för olika tolkningar, och enligt utskottets mening kan det, i synnerhet under nuvarande förhållanden med bostads- och arbetskraftsbrist samt överörlighet på arbetsmarknaden, bliva en mycket svårbedömd sak att avgöra, vilka kommuninvånare som böra komma i åtnjutande av bostadshjälp. Ytterligare vill utskottet framhålla, att en lagstiftning på förevarande område i högre grad än det föreliggande lagförslaget måste noggrant angiva gränserna för kommunernas rättigheter och skyldigheter. Så länge inga dylika mera preciserade normer uppställts i lag, sakna överordnade myndigheter riktlinjer att följa vid eventuella besvär. Inom en sålunda angiven tydligt bestämd ram borde den kommunala självbestämmanderätten fritt få verka. Det är enligt utskottets mening fara värt, att ett genomförande av den nu föreslagna lagstiftningen just till följd av bristen på klara bestämmelser angående kommunernas kompetens skulle komma att ge upphov till onödiga stridigheter i kommunerna.

Till sist vill utskottet understryka, att vårt lands finansiella läge, liksom den aktuella bristen på arbetskraft och materiel, just nu manar till stor återhållsamhet i fråga om bostadsbyggande. Härför har uttryck gång på gång givits icke minst från regeringshåll på sistone. Det kan enligt utskottets bestämda uppfattning icke vara rätta tidpunkten i år att stifta en lag, som åsyftar icke blott att möjliggöra för kommunerna att igångsätta en omfattande bostadsverksamhet utan även att ålägga dem en dylik.

Med hänvisning till vad utskottet sålunda anfört hemställer utskottet,

A. att förevarande proposition ävensom motionen II: 480 måtte avslås; samt

B. att motionerna I: 315, II: 469 samt II: 470 måtte anses besvarade genom vad utskottet här ovan anfört.